

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Taipale, Joonas

Title: Addiktioita on tarkasteltava laajemmin

Year: 2017

Version: Published version

Copyright: © Suomen Lääkäri-liitto, 2017

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Taipale, J. (2017). Addiktioita on tarkasteltava laajemmin. Suomen lääkärilehti, 72(41), 2292-2293. <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/nakokulmat/addiktioita-on-tarkasteltava-laajemmin/>

JOONA TAIPALE

dosentti, FT

Koneen säätö

Jyväskylän yliopisto, filosofian ja yhteiskuntatieteiden laitos

Addiktioita on tarkasteltava laajemmin

Miten peli- tai nettiaddiktioon pitäisi suhtautua? Ymmärrys addiktioista voisi muuttua merkittävästi, jos addiktiohäiriöiden kategoria kattaisi myös aineettomat addiktiot.

Psykiatriassa addiktioita on perinteisesti jäsennetty neurobiologisen hedonismin muotoina, eräänlaisina lyhytnäköisinä nautintopyrkimyksinä.

Vallalla on ajatus, jonka mukaan päihteen psykoaktiiviset ainesosat valtaavat käyttäjänsä ”palkitsemisjärjestelmät” ja aiheuttavat aivoissa neuroadaptiivisia muutoksia, jotka vahvistavat taipumusta toistaa kyseisen aineen käyttöön johtanutta käytöstä. Päihteen psykoaktiivisten ainesosien ajatellaan siis saavan aikaan ja vakiinnuttavan addiktiivista käytöstä. Vastaavasti arkikielessä useista huumausaineista puhutaan ”addiktiivisina”.

Kun päihdeaine itse jäsenyy addiktion pohjimmaisena syynä ja ylläpitäjänä, näyttäytyvät psykologiset tekijät toissijaisina.

Vallitsevaa käsitystä tukevat psykiatriset luokittelujärjestelmät DSM ja ICD, jotka käsittelevät addiktioita lähes yksinomaan suhteessa eri-

visista ainesosista itsestään; sen sijaan aineettomat addiktiot – kuten peliaddiktio tai nettiaddiktio – eivät samalla ilmeisyydellä selity pelien tai internetin ominaisuuksilla. Toisin kuin morfinia, nettiä ei ole luontevaa ajatella itsessään addiktoivana.

Kun aineriippuvuuksia ajatellaan addiktion prototyyppinä, psykoaktiivisia ainesosia sisältämättömät addiktiot jäsennetään helposti eräänlaisiksi aineriippuvuuksien erikoistapauksiksi. Uhkapeliriippuvuutta (gambling disorder) lukuun ottamatta DSM-V-luokitus ohittaaakin aineettomat addiktiot tyystin sillä verukkeella, että niitä koskevalta tietämykseltä uupuu vertaisarvioitua evidenssiä.

Kun addiktioita tutkitaan ainekeskisen viitekehäyksen ulkopuolella, näyttäytyy etiologia eri tavalla. Addiktoivien ainesosien puuttuessa ongelman psykologiset ulottuvuudet näyttäytyvät olennaisempina.

Onko aineettomissa riippuvuuksissa kyse vain heikommista addiktioista vai muodostavatko ne oman erillisen häiriöluokkansa? Kysymys on merkittävä niin teoreettisesti kuin kliinisesti, ja voidaan olettaa, että se vaikuttaa jatkossa hoitosuosituksiin.

Ymmärrys addiktioista muuttuu merkittävästi, jos psykiatrian luokittelusysteemejä kehitettäessä addiktiohäiriöiden kategoria kattaisi aineellisten addiktioiden ohella tasavertaisesti myös aineettomat addiktiot, joiden etiologiassa psykologialla on oletettavasti suurempi merkitys. Mikäli aineettomat addiktiot sen sijaan tullaan kategorisesti erottamaan aineettomista addiktioista, tämä vaikuttaa merkittävästi mm. syynakeisuuden kysymyksiin.

Myös addiktioiden ja pakkohäiriöiden välistä suhdetta voi olla syytä arvioida uudelleen. Keskeinen kysymys koskee tässä sitä, missä määrin addiktiivinen käyttäytyminen on tahdonalaista tai minän hyväksymää (minänmukaista, ego-

Myös addiktioiden ja pakkohäiriöiden välistä suhdetta voi olla syytä arvioida uudelleen.

näisiin psykoaktiivisiin aineisiin ja määrittävät addiktiot näiden kautta. Kunkin psykoaktiivisen aineen kohdalla aineriippuvaisuudelle annetaan omat diagnostiset kriteerinsä.

PSYKOLOGISET ULOTTUVUDET NÄKYVIIN

Rajautuminen aineriippuvuuksiin vahvistaa merkittävästi vallitsevaa näkemystä addiktion ulkoisesta syystä. Vaarana on, että psykologiset tekijät jäävät tällöin huomiotta ja aineettomia addiktioita koskeva ymmärrys vääristyy.

Huumausaineiden kohdalla riippuvuuden on luontevaa ajatella johtuvan päihteen psykoaktiiv-

AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA

American Psychiatric Association. DSM-V: Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 5th edition, 2013.

World Health Organization. ICD-10: International statistical classification of diseases and related health problems, 10th revision, 1994.

Taipale, J. Vakiintunut väliaikaisratkaisu: addiktio, itsesäätely ja toistaminen. Psykoterapia 02/2017.

syntonista) toimintaa ja missä määrin se on pakonomaista, tietoisien minän ulkopuolista (ego-dystonista) toimintaa. Tästäkin on vallalla erilaisia käsityksiä.

JOTAIN OLENNAINEN VOI JÄÄDÄ PIILON

Ainekeskinen ajattelu muokkaa addiktioita koskevaa ymmärrystä tiettyyn suuntaan. Kun addiktiot voimakkaasti rajataan aineriippuvuuksiin, jäsenetään niiden alaisuudessa tai ymmärretään niiden kautta, on mahdollista, että jotain olennaista jää huomaamatta. Psykiatrisen kategorisoinnin tueksi tarvitaan tässäkin filosofisia ja psykologisia analyyseja.

Miten addiktiot yleisesti jäsenyisivät psykiatriassa, jos niiden prototyyppiä ei ajateltaisikaan

psykoaktiivisen aineen ja (keskivertoisten) aivojen kausaalista suhdetta, vaan ihminen kokonaisvaltaisemmin: ihminen tuntevana, reaktiivisena, ajallisena ja sosiaalisena olentona? Potilaiden elämäntilannetta, sosiaalista ympäristöä ja persoonallisuutta koskeva ymmärrys kulkee toki yleensä enemmän tai vähemmän mukana myös ainekeskisessä ajattelussa, diagnosoinnissa ja hoitotyössä – usein se vaikuttaa kuitenkin vain taustalla tai rivien välistä.

Jotta näkökulma ei rajoittuisi ainekeskiseen ajatteluun ja diagnosointiin, tätä ymmärrystä olisi tärkeää entistä selkeämmin ja avoimemmin nostaa mukaan keskusteluun. ●

Näkökulma-palstalla julkaistavien kirjoitusten enimmäispituus on 5 000 merkkiä. Toimitus lyhentää kirjoituksia tarvittaessa. Palstalle tarkoitetut kirjoitukset lähetetään osoitteeseen laakarilehti@laakarilehti.fi